

DIYARBAKIR ÇOCUK ÇALIŞMALARI AĞI

“ MAYIN, ÇATIŞMA ATIKLARI VE ZIRHLI ARAÇ ÇARPMASI” KONULU BİLGİ NOTU

Bu bilgi notu, Türkiye’de mayın-çatışma atığı-zırhlı araç konularına ilişkin yapılmış çalışmalar, raporlar ve araştırmalardan derlenmiştir.

ÇALIŞTAYA VE BİLGİ NOTUNA KATILAN VE KATKI KOYAN KİŞİ VE KURUMLAR

1. Amed Ekoloji Derneği
2. Çocuk Her Yerde Derneği
3. Demgöl Athan
4. DİSA
5. Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi
6. Dut Ağacı Dayanışma Derneği
7. DUY-DER ?
8. Hayrettin Özen
9. İHD Diyarbakır Çocuk Komisyonu
10. KESK Diyarbakır
11. Mezopotamya Psikologlar İnisiyatifi
12. Rengarenk Umutlar Derneği
13. SHUDER Diyarbakır
14. Tabipler Odası Diyarbakır

Sadece iki ay içerisinde;

“ 15.07.2019 tarihinde Dersim’in Ovacık İlçesi’ne bağlı Bilgeç Köyü kırsalında araziye önceden döşenen mayının patlaması ile Nupelda (4) ve Ayaz Güloğlu (8) kardeşlerin yaşamını yitirmesi, 03.09.2019 tarihinde Mardin Kızıltepe’de 14 yaşındaki bir çocuğun koyunları otlattığı arazide bulunduğu cismin elinde patlaması sonucu ağır yaralanması ve iki eli ile iki gözünü kaybetmesi, 11.09.2019 tarihinde Diyarbakır İli, Bağlar İlçesi, 5 Nisan mahallesinde ekmek almaya gittiği sırada akrep tipi zırhlı aracın çarpması sonucunda 6 yaşındaki Efe Tektekin’in hayatını kaybetmesi.” yaşanmıştır.

Mayın- çatışma atığı-zırhlı araç çarpması gibi olaylarının ardarda yaşanması bu bölgede çocukların yaşama ve gelişme hakkına yönelik ağır bir tehdit oluşturmuyor!

Uzun bir süredir bölgede yaşanan çatışmalı süreçlerden kaynaklı mayın- çatışma atığı- zırhlı araçların neden olduğu çocuk ölüm ve yaralanmaları doğrudan yaşama ve gelişme hakkı ihlalidir. Mevcut durumu ortaya koymak amacıyla Diyarbakır Çocuk Çalışmaları Ağı olarak konuyla ilgili bir çalıştay yapmaya karar verdik. Amacımız, bir çok kurumun bir araya getirdiği somut verileri, kendi çalıştığı alanla ilişki kurarak tartışmak, ilgili makamlara yönelik öneri sunmak ve bu makamların eylemde bulunması için taleplerde bulunmaktır.

Çalıştayda ;

Mayın-Çatışma Atığı-Zırhlı araç çarpması ana başlığıyla birlikte ;

-Dünya ve Türkiye’de Mayın Gerçeği

-Son on yılda yaşanan çocuk ölüm ve yaralanmaların verileri

-Sürecin sağlık, eğitim, psikolojik ve ekolojik boyutu

-Hukuki açıdan sözleşmeler

konusarak bu bilgiler ışığında yaşanan hak ihlallerine dair önleyici ve koruyucu tedbirler alınması adına öneriler oluşturduk.

MAYIN-ÇATIŞMA ATIĞI-ZIRHLI ARAÇ

Anti-personel kara mayını (APM), bir kişinin veya canlının mevcudiyeti, yaklaşması veya teması ile infilak edecek biçimde tasarlanan, bir veya birden fazla kişiyi etkisiz hale getirecek, yaralayacak veya öldürecek mayındır.

Savaş ya da çatışma artığı patlayıcılar; kullanılmamış veya ateşlenmiş ancak patlamamış cephanelerdir. (Cephane kümeleri, el bombaları, havan topları, roketler, mermi veya kurşunlar).

Bu tür cephaneler oldukça dengesizdir ve en ufak bir dokunuşla patlayabilirler. Genellikle patlamamış savaş teçhizatları, kara mayınlarının neden olduğundan çok daha fazla yıkıma neden olur.

Kara mayınları, kendilerini diğer geleneksel silahlardan ayırırlar: Kara mayınları nedeniyle **dünyada her yıl 15-20 bin sivil ya ölüyor ya da sakat kalıyor.** Mayın en sinsi silah olarak tanımlanıyor. Bunun en önemli nedenleri;

- Kara mayınları kurbanlarını aramaz, kurbanların kendisine gelmesini bekler.
- Kara mayınına harekete geçiren bizzat kurbanın kendisidir.
- Kara mayınları kurbanları arasında fark gözetmez. Kendisine yaklaşan veya temas eden, kadın veya erkek, yaşlı veya çocuk, asker veya isyancı veya bir hayvan olabilir.
- Mayınlar robot askerlerdir.
- Kara mayınları 75-100 yıl boyunca, hiçbir şeyden etkilenmeden aktif olarak toprağın altında kalabilirler.
- Mayın çok ucuz bir silahtır ama temizlenmesi çok maliyetlidir.
- Mayının toprağa döşeli olması ve toprağın mevsim koşulları ile hareket etmesi mayınların da hareket etmesine neden olmaktadır.
- Mayın en temel insan hakkı olan yaşam hakkını, ekonomik ve sosyal hakları, seyahat hakkını, çevre ve hayvan haklarını, barış hakkını da ortadan kaldıran silahlardır.
- Anti-personel kara mayınları sorunu bir güvenlik sorunu değil, insan hakları sorunudur.

Zırhlı Araç; Karayolları Trafik Yönetmeliğinde zırhlı taşıt, "Taşınan yolcuların ve/veya yüklerin korunması için tasarlanmış ve kurşun geçirmez zırh kaplama gereklerine uygun SB kodlu motorlu araçtır." şeklinde tanımlanmıştır. Hız sınırı yerleşim yeri içinde 30 kilometre otoyollarda ise 60 kilometredir. Her ne kadar zırhlı araçların şehir içi aracı olduğu ifade edilse de, bölgede altyapı eksiklikleri, yapılaşmaların çarpıklığı, sokakların darlığı vb. nedenlerden dolayı son derece tehlike yaratmaktadır. Zırhlı araçlar bölgede özellikle şehir merkezlerinde neredeyse her cadde başında bulunmaktadır. Özellikle çocukların oynadığı sokaklarda, parkların önünde sürekli bekleyen ve dolaşan zırhlı araçlar kullanımı çocukların yaşama ve gelişme hakkını ihlal etmektedir. Son 10 yılda en az 63 zırhlı araç çarpması olayı gerçekleşmiştir. 63 vakanın sonucunda; 16'sı çocuk ve 6'sı kadın olmak üzere toplamda 36 kişi hayatını kaybetti. Meydana gelen ölüm ve yaralanmaların, en çok çocuk ve yaşlıları etkilediği görülmektedir.

MAYIN,ÇATIŞMA ATIKLARI,ZIRHLI ARAÇLARIN ÇOCUK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Savaş toplumun bir bütün olarak tüm katmanlarını etkilemektedir. Toplum yoksullaşmakta ve bu yoksulluk beraberinde ciddi sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Her çatışma, her savaş; fiziksel, ruhsal, sosyal ve çevresel sağlık açısından onarılmaz sorunlara yol açarak büyük bir insani dramı da beraberinde getirir. Ne yazık ki bu durumda en çok etkilenenler çocuk yaş grubundakilerdir. Savaşın, bunun doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan göçün ve yoksulluğun etkilediği çocukların sağlıklarını korumak adına birçok gereksinim bulunmaktadır. Gereksinimleri yüksek olan çocuklar aynı zamanda hakları açısından en fazla ihlale uğrayan çocuklardır. Son on yılda dünyadaki savaşlarda iki milyona yakın çocuk çoğunlukla acı çekerek, tıbbi yardım olmaksızın ve bazen yapayalnız öldürülmüş, dört milyondan fazla çocuk ise sakat kalmıştır. Ceylan Önkol, Uğur Kaymaz, Roboski'de kaybettiklerimiz, askeri araçların altında ezilenler ve niceleri; son 40 yıldır topraklarımızda kaybettiğimiz çocuklar, bu çatışmalı sürecin bölgemizdeki kurbanları olmuşlardır.

Türkiye’de yılda ortalama 180 kişi mayın ya da patlamamış askeri malzeme nedeniyle yaşamını yitirmekte veya sakatlanmaktadır. Bu sayının üçte birini ise çocuklar oluşturmaktadır. Mayın kaynaklı çocuk ölümleri en fazla Diyarbakır, Bingöl, Tunceli, Siirt, Şırnak ve Van illerinde gerçekleşmektedir. Kurtulanların yaşadığı en önemli sorun, fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarıdır. Bu konuda alabilecekleri hizmetler devlet tarafından karşılanmamakta, mağdur çocuklar adeta kendi kaderine terk edilmektedir. Mayın patlaması olaylarının yoğun olarak görüldüğü Doğu ve Güneydoğu’da tek rehabilitasyon merkezi Dicle Üniversitesi’nde bulunmaktadır ve gereksinimleri karşılamak için oldukça yetersizdir. Mayın ve zırhlı araç yaralanmaları uzuv kayıplarına ve süregelen engellilik haline neden olmaktadır. Çocuk yaş grubunda, büyüme dönemi içerisinde ortez-protez seçenekleri, bölgemizde ciddi anlamda geri kalmaktadır. Çocuğun gelişimi bu desteklerin sık değiştirilmesini gerektirmektedir. Sosyal güvenliğin birçok ürünü karşılamadığı, karşıladıklarında dahi yineleme süresi koyduğu bir durumda aileler bu devasa ekonomik yükü baş başa bırakılmışlardır.

MAYIN, ÇATIŞMA ATIKLARI, ZIRHLI ARAÇLARIN ÇOCUK RUH SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Mayın alanlarının ve savaş atıklarının çocuk ruh sağlığı üzerindeki bozucu etkileri olduğu bilinmektedir. Bu durum daha çok risk teşkil eden mayın alanları ve savaş atıklarının görünmesi ve bilinmesi ya da travmatik deneyim yaşamış bireylere tanık olunması; çocuğun korku ve kaygılarının yaratması ve kendi ruhsallığı içinde travmatik deneyim yaşanmasına neden olmaktadır.

Mayın ve savaş atıklarının çocuğun yaşam alanı içerisinde görülmesi güvenli alan ve yaşam örüntülerini olumsuz bir biçimde etkiler. Çocuk ancak güven duyduğu kendi yaşam ve oyun alanı içerisinde sağlıklı bir yaşam örüntüsü kurabilir. Oyun ve yaşam alanına dair tehdit unsurları olması ve bunun yıkıcı sonuçlar doğurduğunu fark etmesi ya da tanıklık etmesi rutin yaşam örüntüsünün dışına çıkmasına ve belirli travmatik deneyimlerin açığa çıkmasına sebep olur. Beraberinde ruhsal dengeyi koruyamadığını gösteren semptomlarla kendini ifade eder.

MAYIN, ÇATIŞMA ATIKLARI, ZIRHLI ARAÇLARIN EKOLOJİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Günümüzde artık herkes bir ekolojik krizin var olduğunu ve küresel ölçekte ismi konulmasa da herkesin günden güne daha çok hissettireceğini kabul etmeliyiz. Kısa vadede doğayı hesaba katmadan uygulanan politikalar sebebiyle uzun vadede küresel iklim krizine, sera gazları salınımına, biyo- çeşitliliğin tükenmesine kadar devasa sorunlarla yüz yüze kalmaktayız. Evrenin varoluşundan bugüne doğanın kendini yenilediğinden dem tutan insanlık, bununla birlikte bütün doğayı tüketme yolunda meşrulaştırmaya gitmektedir. Öte taraftan bir algı operasyonu varmış gibi sadece insan kaybindan bahsedilmekte fakat bunun yanında yok edilen biyo-çeşitlilikten, ekosistemleri ortadan kaldırılan canlılarda, bütünüyle yok edilen doğa kısmına nerdeyse hiç değinilmemektedir. Mayın ya da orman yangını yaşandığında sadece can ve mal kaybının olup olmadığına dair haberler verilirken, toprağı, ormanı ekosistem olarak edinen canlılardan, ağaçlardan, endemik bitkilerden yok olmasından bahsedilmemektedir. Bugün kilometreler boyu sınırlara konulan mayınların hepsi 1. dereceden tarım arazi olan araziler olmaktadır. Sınır bölgelerine yakın yerleşim yerlerinde yaşayan aileler mayın tehlikesinden kaynaklı göç etmek zorunda kalmış ve bu süreçlerden en çok çocuklar etkilenmiştir.

MAYIN, ÇATIŞMA ATIĞI, ZIRHLI ARAÇLARIN HUKUKİ KAPSAMI

Öncelikle Türkiye’nin Mayın-Çatışma Atığı- Zırhlı Araç konusunda taraf olduğu veya iç hukukunda düzenleme getirdiği sözleşmelere bakmadan önce 1989 yılında taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesine ve devletin yükümlülüklerini hatırlatmak isteriz.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ;

-Yaşama ve Gelişme

-Çocuğun Üstün Yararı

-Ayrımcılık Yapmama

-Katılım

Olmak üzere 4 temel şemsiye hakla başlayan ve çocukların insan haklarını güvenceye alan maddelerden oluşmaktadır. Bu dört temel hak üzerinden baktığımızda çocukların yaşamlarını , gelişimlerini tehlikeye atacak herhangi bir durum söz konusu olduğunda devletler , çocuğun üstün yararı gözeterek buna dair önleyen ve koruyan eylemler ve çalışmalar yapmak zorundadırlar. Türkiye sınırları içinde yaşanan ve doğrudan ya da dolaylı olarak çocukların haklarını ihlal eden her durumdan devlet sorumludur.

Bununla birlikte Mayın ve Çatışma Atıklarına dair acil atılacak adımlar hususunda bağlayıcı olan sözleşmelere bakacak olursak ;

Ottawa Sözleşmesi; Anti-Personel Mayınların Kullanımını, Depolanmasını, Üretimini ve Devredilmesini Yasaklanması ve bunların İmhası ile İlgili Sözleşme" adıyla ülkelerin imzasına açıldı ve 1999 yılında yürürlüğe girdi.

Sözleşme, taraf devletlere, stoklarındaki mayınların dört yıl, döşenmiş mayınların da en geç on yıl içerisinde sökülerek imha edilmesi yükümlülüğünü getirmektedir. Sözleşme, taraf devletlerin anti-personel mayın kullanmasını, bunları geliştirmesini, üretmesini, bir başka şekilde edinmesini, depolamasını, elde tutmasını veya doğrudan ve dolaylı yoldan bir başkasına devretmesini yasaklamaktadır. Taraf devletler, bu sözleşmeyle, bütün anti-personel mayınları imha etmeyi taahhüt etmektedirler.

164 devlet Mayın Yasaklama Anlaşması'na taraftır. Türkiye Sözleşme'ye 2003 yılında taraf olmuş, sözleşme Türkiye açısından 1 Mart 2004'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye 2022 yılına kadar sınırlarındaki bütün mayınları temizleyeceği ve Mayın Yasağı Anlaşması'na taraf olan bir devlet olarak, Türkiye mağdurlara destek sağlama konusunda da bir taahhüt altına girmiştir.

Mağdur desteği konusunda da Mayın Yasağı Anlaşması'na göre Türkiye yıllık raporlama yaparak destek alan mağdurların bilgilerini güncellemekle yükümlüdür.

Yasal mevzuat; istihdam, eğitim, sağlık hizmetlerine ve diğer kamusal hizmetlere ulaşım konusunda engelli insanlara ayrımcılığı yasaklamaktadır. Mayın ve çatışma atığından kaynaklı gelişimine devam edemeyen bireyler için de her türlü eğitim, sağlık, sosyal hizmet ve kamu hizmetleri konusunda destek vermekle yükümlüdürler. Hayatta kalanlar, vakanın olduğu tarihten itibaren bir yıl içinde bu konuda hak talebinde bulunarak dava açabilir ve bu haklarını talep edebilirler.

Türkiye, 28 Eylül 2009 tarihinde, Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme'yi (CRPD) onaylamıştır. Bu sözleşmeyle engelli insanların hizmetlere erişimlerine ilişkin bir ulusal eylem planı yapmak ve ulusal izleme mekanizması kurmakla yükümlü olmuştur.

Ve yine Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumun sonucunda Anayasa'da yapılan bir değişiklik sayesinde, engelli insanlara dair bu hizmetlerin sağlanabilmesi için pozitif ayrımcılık mümkün hale gelmiştir.

5903 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Devleti Arasındaki Kara Sınırı Boyunca Yapılacak Mayın Temizleme Faaliyetleri ile İhale İşlemleri Hakkında Kanun" Türkiye ile Suriye arasındaki kara sınırında bulunan mayın (anti- personel-anti-tank mayınları) ile patlamamış mühimmatın temizlenmesi, imha edilmesi ve bu suretle elde edilecek arazilerin tarımsal amaçlı kullanılması işlemlerine ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir. 5903 sayılı yasa 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. 5903 sayılı yasaya göre, Türkiye-Suriye kara sınırındaki anti- personel, anti- tank kara mayınları ve patlamamış mühimmatların beş yıl içinde temizlenmesi gerekiyordu. Yine yasaya göre mayın temizleme işini, öncelikli olarak Millî Savunma Bakanlığı yaptıracaktı. Bu yöntemle olmazsa, temizleme işini Maliye Bakanlığı, hizmet satın alarak yaptıracak ve mayından temizlenen alanlardaki Hazine'ye ait taşınmazların tasarrufu Maliye Bakanlığı'na geçecekti. Bu iki yöntemle de olmazsa, tasarının ilk halindeki yöntem uygulanacak yani mayın temizliği, toprakların en fazla 44 yıllığına tarım için kullandırılması karşılığında temizleyen şirkete verilecekti.

6586 sayılı "Milli Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına İlişkin Kanun ile Bazı Kanunlarda değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilinde gerçekleştirilecek insani amaçlı mayın veya patlamamış mühimmat temizliğine yönelik faaliyetleri yürütecek Millî Mayın Faaliyet Merkezinin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. 6586 sayılı yasa 2015 yılında kabul edilmiştir. Milli Mayın Faaliyet Merkezi Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları dâhilinde gerçekleştirilecek insani amaçlı mayın veya patlamamış mühimmat temizleme faaliyetlerine yönelik politikaları belirlemek, bu faaliyetleri planlamak ve yönetmek, belirlenen esaslara uygun olarak gerçekleştirilmesini takip etmek, yurt içi ve yurt dışı kurum ve kuruluşlarla gerekli koordinasyon ve iş birliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Merkezin; millî mayın faaliyet planını oluşturmak, millî mayın faaliyet planını uygulamak, millî mayın temizleme standartlarını hazırlamak, güncellemek ve yayımlamak, mayın veya patlamamış mühimmat faaliyetlerinin ulusal düzenlemelere ve uluslararası mayın temizleme standartlarına uyumlu olarak yürütülmesini sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır.

Çevrenin Korunması Yasası :

Çevrenin korunması hususu iç hukukta Anayasa 56. maddede düzenleme alanı bulmuştur. Anayasa'nın 56. maddesi şu şekildedir, "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir." Bu düzenlemelerden hareketle mayın ve savaş atıklarının bir çevre sorunu olduğunu ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının da bir insan hakkı sorunu olduğunu söyleyebiliriz.

AİHM den çıkan kararlar :

1. Paşa ve Erkan Erol / Türkiye 2006 AİHM

1943 doğumlu Paşa Erol ve 1986 doğumlu oğlu Erkan Erol Tunceli'de yaşamaktadırlar. 1995 yılı Mart ayında köyün muhtarı olan birinci başvurucuya, Tunceli Pertek İlçesi, Akdemir jandarma karakolunun çevresine güvenlik için mayın döşendiği bildirilmiştir. Mayınlı alan yarım boy yüksekliğine kadar iki sıra dikenli telle çevrilmiş ve 20 metre aralıklarla uyarı işaret ve yazıları konulmuştur. İzleyen günlerde yörede yaşayan kişilere, hayvanları otlatmak için kullandıkları bu alanın mayınlı olduğu sözlü olarak duyurulmuştur. 11 Mayıs 1995'te henüz 9 yaşında olan Erkan Erol, koyunları otlatmaya çıkmıştır. Koyunlardan bazıları mayınlı alana girince, Erkan da 7 ile 13 yaş arasındaki başka çocuklarla birlikte, dikenli telleri geçip hayvanların arkasından mayınlı alana girmişlerdir. Erkan, yerde gördüğü bir metali çıkarmaya çalışırken mayın patlamış ve yaralanmıştır. Erkan askeri helikopter ile devlet hastanesine götürülmüş, burada sol bacağı diz altından kesilmiştir. Patlama nedeniyle hafif yaralanan diğer çocukların mayınlı alandan çıkarılmaları, askeri helikopterle gerçekleştirilen bir kurtarma işlemi ile sağlanmıştır. Tanıkların anlatımlarına göre Erkan'ın babası ve köy muhtarı Paşa Erol, sonuçlarına aldırmaksızın, daha önceleri kendisi de defalarca hayvanlarıyla yasak alana geçmiştir. Paşa Erol Nisan 1996'da, askeri alan çevresindeki güvenlik önlemlerinin yetersizliği nedeniyle İçişleri Bakanlığı'na karşı Malatya İdare Mahkemesi'nde tazminat davası açmıştır. İdare Mahkemesi davayı reddetmiştir. İdare Mahkemesi gerekçeli kararında, dosyadaki kanıtlara göre mayınlı alanın çevresinde güvenlik önlemlerinin alındığını, uyarı işaretleri ile yazıların konulduğunu ve yöre halkına haber verildiğini, Erkan'ın yasak alana kendisinin geçtiğini ve kazaya kendisinin sebebiyet verdiğini, bunda babasının da ihmali olduğunu belirterek, devleti kusurlu görmemiştir. Bu karar 24 Kasım 1998'de Danıştay tarafından onanmıştır. Bunun üzerine başvurucular AİHM'ne başvurmuşlardır. AİHM kararında özetle; Mahkeme mayınlı bölgenin, köylülerin genellikle hayvanlarını otlattığı köyün otlaklığı olduğunu belirtir. Arazinin özel durumu göz önünde tutulduğunda, güvenlik önlemlerinin özel bir öneme sahip olduğu anlaşılır. Bölgedeki jandarmanın korunması için başkaca araçların kullanılmaması durumunda, masum sivillerin araziye girmelerini önlemek için gerekli önlemleri almak, yetkililerin görevidir. Ne var ki mayınlı alan iki sıra dikenli tel ile çevrilmiş olup, bu durum etkili bir koruma sağlamaktan çok uzaktır. Dahası, yöredeki halk arazinin mayınlı olduğu konusunda bilgilendirilmiş olmasına karşın, doğal bir çevrede yaşayan ve kırsal toplumun yaşam biçimi gereği olarak hayvan otlatma gibi günlük işlerini çocuklara yaptırmaktadır. Çocukların, bu tür tehlikeler karşısında yetişkinler gibi sorumlu bir şekilde davranmaları beklenemez. Sonuç olarak Mahkeme, otlakın mayınlanmasını ve çocukların geçmesini engellemek için açıkça yetersiz olan yalnızca iki sıra tel ile çevrilmiş olmasını anlaşılabilir bulmuştur. Bu nedenle Mahkeme, davalı devletin ölüm veya yaralanma riskine karşı korumak için gerekli her türlü edimi yapmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme bu gerekçeyle Sözleşme'nin 2.maddesinin ihlal edildiğine ve Erkan Erol'a maddi ve manevi tazminat olarak 30.505 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir.

2. Akdemir ve Evin / Türkiye 2015 AİHM

13 Mart 1999 tarihinde, 7 yaşında olan Turgay Ergin, 8 yaşındaki Servet Evin'le oynadığı sırada, 11 yaşındaki Suat Evin askeri atış poligonunun yakınındaki çöp kutusunda bulunduğu bir maddeyi alarak yanlarına gitmiştir. Madde, elinde patlamıştır. Turgay Ergin aldığı yaralar sonrasında hayatını kaybetmiştir.

İdare Mahkemesi, patlayan maddenin aslıyla/kaynağıyla ilgili olarak savcılığın vardığı sonuçları onayladıktan sonra, terör eylemlerine bağlı sosyal risk ilkesini dikkate alarak

(dolayısıyla askeri idarenin kusuru bulunduğu tespit edilmesine gerek kalmadan) başvuranın zararının karşılanması uygun olduğuna hükmetmiştir.

Başvurucular failer tespit edilemediği ve olay faili meçhul kaldığı için AİHM'e başvurdular. Başvuranlar özet olarak, bir bombanın infilak etmesi sonucu çocuklarının ciddi şekilde yaralanması, bu çocuklardan biri olan Turgay Ergin'in ise hayatını kaybetmesi nedeniyle Sözleşme'nin 2 ve 6. maddelerinin ihlal edilmesinden ve tazminat davasının süresinden de şikâyetçi olmuşlardır. AİHM sonuç olarak; Hükümeti AİHS'nin 6/1 maddesi uyarınca, makul sürede adil yargılanmayı ihlalden suçlu bulundu. Fatma Evin ile çocukları Suat ve Servet Evin'e toplam 6 bin, Aysel Akdemir'e 5 bin Euro manevi tazminat verilmesine karar vermiştir.

3. Danıştay 10. Dairesinin 1995/1508 Esas ve 08.10.1996 tarihli kararı

Dava, başvuranın tarlasında, hasat sırasında saman balyaları arasında bulunan patlayıcının patlaması sonucu başvuranın küçük çocuklarının hayatlarını kaybetmesiyle ilgilidir. Patlama, ilgilinin çocuklarının, arkadaşlarına, tarladan getirdikleri ve evde sakladıkları mühimmatı gösterdikleri sırada meydana gelmiştir. Kararda, Askeri İdarenin ve müteveffaların, İdarenin sorumluluğundaki patlayıcıların toplanmasındaki ihmalkârlık nedeniyle eşit oranda sorumlu oldukları tespit edilmiştir. Danıştay, İdarenin objektif sorumluluğuna dayanarak, mağdurların yakınlarına tazminat ödenmesini onaylamıştır.

4. Danıştay 10. Dairesinin 2001/4795 Esas ve 25.02.2003 tarihli kararı

Dava, askeri kuvvetler tarafından döşenen anti-personel mayına basması neticesinde sakat kalan bir küçüğün tazminat talebiyle ilgilidir. Danıştay, kamu otoritesinin uygulanmasında kusur teşkil eden delillerin bulunmamasına rağmen, anayasal objektif sorumluluk ilkesi uyarınca, suçlanan idare doğrudan sorumlu tutulmasa da, ulusal güvenliğe dair kamu otoritesinin uygulanması nedeniyle üçüncü şahıslarca maruz kalınan zararların tazmin edilmesi gerektiğine dair ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

5. Erzurum İdare Mahkemesinin 05.06.2001 tarihli kararı

Dava, mağdurların patlamamış bir havan topu mermisini kendi meskenlerinde ısıttıkları sırada patlamasıyla ilgilidir. Mahkeme, yetkililerin tehlikeli bir patlayıcı maddeyi, arazi tel örgüyle çevrili olsa dahi, insanların ve bilhassa çocukların girdikleri tatbikat alanında bırakmaları hususunun, kamu otoritelerinin, başkasının yaşamını korumak için gerekli tedbirleri almadıklarını gösterdiğinin altını çizmiştir. Mahkeme, çocukları konusunda anne babalara düşen gözetim görevini ve ebeveyn sorumluluğunu dikkate alarak başvuranlara tazminat ödenmesine karar vermiştir.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDEKİ MAYIN GERÇEĞİ VE BİLANÇO

Türkiye'nin 2 bin kilometrelik sınırında 3,5 milyon dönümlük arazi mayınla kaplı bulunmaktadır. Mayınlı arazilerin büyük çoğunluğu ise 600 kilometrelik alanla Suriye sınırında yer almaktadır. Türkiye sadece 1989-1992 yılı arasındaki 3 yıllık dönemde güvenlik gerekçesiyle, Doğu ve Güneydoğu'daki güvenlik tesislerinin (karakol, emniyet.vs.) etrafına 39 bin mayın döşemiştir. Dünyada Mayın raporlarını hazırlayan Kara Mayınları İzleme Komitesinin (Landmine Monitor) 1999 yılı raporuna göre; Türkiye'deki kara-mayını sayısının 1 milyon civarında olduğu belirtilmektedir. Yine Türkiye'de depolarda da imha edilmesi gereken 3 milyon mayın

bulunmaktadır. Aynı zamanda Türkiye Ottawa Sözleşmesine taraf devletler arasında anti-personel mayın varlığı ile birinci sıradadır.

Türkiye'nin Sınırlarındaki Toplam Mayın Sayısı: 906.497

Ermenistan sınırı: 20.434/ 1993, Azerbaycan sınırı: 116.288/ 1997, İran sınırı: 145.280/ 1990-1996, Irak sınırı: 287.896/ 1955-1998, Suriye sınırı: 396.558/ 1955-1997

Türkiye'deki Mayın Tarlaları Toplam: 1.003.943

Batman: 284/ 1993-1994, Bitlis: 853/1993-1997, Siirt: 1476/ 1991-1993, Bingöl: 2387/ 1994-1997, Diyarbakır:3636/ 1993-1997, Kars: 10.578/ 1993, Ardahan: 12.004/ 1993, Tunceli: 12.189/ 1993-1995, Van: 32.614/ 1991-1993, Hatay: 41.676/ 1955-1997, Iğdır: 44.277/ 1994-1996, Hakkâri: 74.502/ 1991-1998, Ağrı: 113.294/ 1993-1998, Mardin: 166.960/ 1995-1997, Şanlıurfa: 190.495/ 1955-1960, Gaziantep: 218.891/ 1955-1960

Türkiye'de Askeri Tesisler Etrafında Bilinen Mayınlar: 97.446

Batman- 284/ 1993-1994, Siirt- 1476/ 1991-1993, Bingöl- 853/ 1993-1997, Diyarbakır- 3636/ 1993-1997, Ardahan-2280/ 1993, Tunceli- 12.189/ 1993-1995, Van- 110/ Bilinmiyor, Hakkâri- 47.654/ Bilinmiyor, Mardin- 2.573/ 1993-1994, Şırnak- 24.064/ Bilinmiyor

Türkiye'de Temizlenen Mayınlar; 25.047

Batman (182), Siirt (172), Bingöl (2111), Diyarbakır (2879), Ardahan (1893), Tunceli (5170), Hakkâri (1977), Mardin (1661), Şırnak (3936), Ermenistan sınırı (128), İran sınırı (3819), Irak sınırı (16), Suriye sınırı (760)

***Veriler;** Türkiye Mayın Yasağı anlaşması 12. Taraf devletler toplantısı başkanlık ofisi tarih uzatılması talebi raporu (29 Mart 2013) kaynak alınarak oluşturulmuştur.

Yukarıda verilen bilgilerin dışında Türkiye'nin sınırlarında bulunan mayınlardan çok sınırların iç bölgelerinde bulunan mayınlar siviller için daha fazla tehlike arz etmektedir. Türkiye'de mayından kaynaklı yaralanma ve ölümlerin çoğu sınırda değil, sınır içlerinde yaşanmaktadır. Bir anlamda yerel halk mayınlarla iç içe yaşamaktadır.

2013 Yılında başlatılan Barış Sürecinin askıya alınması ile birlikte, bölgemizde çatışma hali tekrar başlamıştır. Başlayan şehir çatışmaları ile birlikte, Yüksekova, Nusaybin, Cizre, Sur ve Şırnak il merkezinde yaşanan çatışmalar sonrasında bölgede patlamamış çatışma atıkları bulunmaktadır. Bu çatışma atıkları en çok çocukların ilgisini çekmektedir. Aralıksız bir şekilde uygulanan sokağa çıkma yasakları ve nüfusun yoğun olduğu kentsel bölgelerdeki şiddetli çatışmalardan ötürü, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin verdiği bilgilere göre 800'ü güvenlik güçleri olmak üzere, 2000 kadar kişi hayatını kaybetti. Sadece 2010 yılında 97 sivil mayın ve çatışma atıklarından kaynaklı patlamalardan dolayı hayatını kaybetti. Bunların 26' sı çocuk, 41'i yetişkin sivil. Çocukların 19'u mayınlarla oynarken hayatını kaybetti. Landmine Monitör 2017 raporuna göre; Türkiye'de 2017 yılında mayın ve çatışma atıklarından 42 kişi zarar görmüş ve etkilenenlerin 23'ü ise çocuklardır.

Sınır Bölgelerinde Bilinen Mayınlar

Sınır	Mayın sayısı	Döşenme Tarihi
Ermenistan sınırı	20.434	1993
Azerbaycan sınırı	116.288	1997
İran sınırı	145.280	1990-1996
Irak sınırı	287.896	1955-1998
Suriye sınırı	396.558	1955-1997

TOPLAM	906.497	
---------------	----------------	--

*Tablo; Türkiye Mayın Yasağı anlaşması 12. Taraf devletler toplantısı başkanlık ofisi tarih uzatılması talebi raporu (29 Mart 2013) kaynak alınarak oluşturulmuştur.

Mayın Tarlaları

Bölge (İl)	Mayın Sayısı	Döşenme Tarihi
Batman	284	1993-1994
Bitlis	853	1993-1997
Siirt	1476	1991-1993
Bingöl	2387	1994-1997
Diyarbakır	3636	1993-1997
Kars	10.578	1993
Ardahan	12.004	1993
Tunceli	12.189	1993-1995
Van	32.614	1991-1993
Hatay	41.676	1955-1997
Iğdır	44.277	1994-1996
Hakkâri	74.502	1991-1998
Ağrı	113.294	1993-1998
Mardin	166.960	195-1997
Şanlıurfa	190.495	1955-1960
Gaziantep	218.891	1955-1960
TOPLAM	1.003.943	

*Tablo; Türkiye Mayın Yasağı anlaşması 12. Taraf devletler toplantısı başkanlık ofisi tarih uzatılması talebi raporu (29 Mart 2013) kaynak alınarak oluşturulmuştur.

Askeri Tesisler Etrafında Bilinen Mayınlar

Bölge (İl)	Mayın Sayısı	Döşenme Tarihi
Batman	284	1993-1994
Siirt	1476	1991-1993
Bingöl	853	1993-1997
Diyarbakır	3636	1993-1997
Ardahan	2280	1993
Tunceli	12.189	1993-1995
Van	110	Bilinmiyor
Hakkâri	47.654	Bilinmiyor
Mardin	2.573	1993-1994
Şırnak	24.064	Bilinmiyor
TOPLAM	97.446	

*Tablo; Türkiye Mayın Yasağı anlaşması 12. Taraf devletler toplantısı başkanlık ofisi tarih uzatılması talebi raporu (29 Mart 2013) kaynak alınarak oluşturulmuştur.

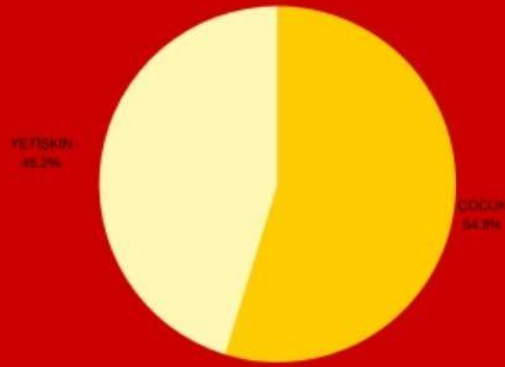
Temizlenen Mayınlar

Bölge (İl)	Mayın Sayısı
Batman	182
Siirt	172
Bingöl	2111
Diyarbakır	2879
Ardahan	1893
Tunceli	5170
Hakkâri	1977
Mardin	1661
Şırnak	3936
Ermenistan sınırı	128
İran sınırı	3819
Irak sınırı	16
Suriye sınırı	760
TOPLAM	25.047

*Tablo; Türkiye Mayın Yasağı anlaşması 12. Taraf devletler toplantısı başkanlık ofisi tarih uzatılması talebi raporu (29 Mart 2013) kaynak alınarak oluşturulmuştur.

Land Mine Monitör 2017

Türkiye Raporu

Türkiye'de 2017 yılında mayın ve çatışma atıklarından 42 kişi zarar görmüş, bunların 23'ü ise çocuktur.

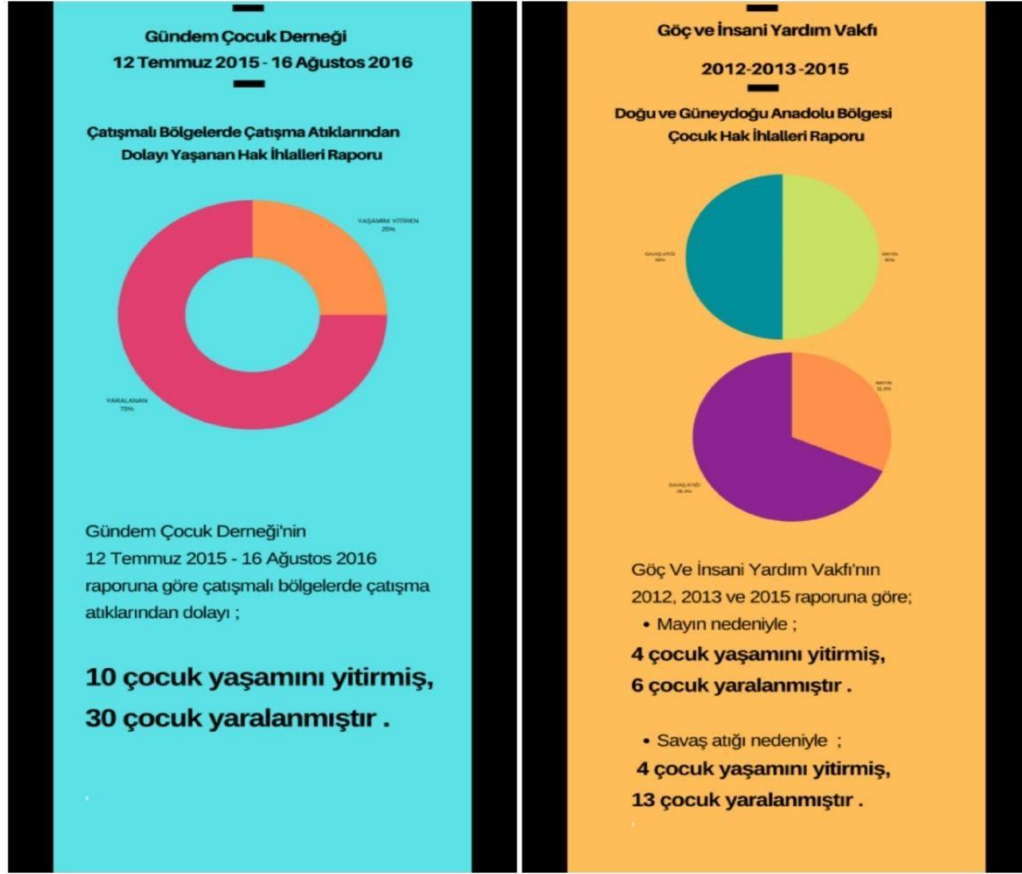
İNSAN HAKLARI DERNEĞİ 2009-2019 VERİLERİ

İHD Diyarbakır Şubesi verilerine göre son 10 yılda ;

- Mayın nedeniyle 12 çocuk
- Zırhlı araç çarpması sonucu 17 çocuk
- Çatışma atığı, bilinmeyen cisim ve patlayıcılar nedeniyle 37 çocuk **yaşamını yitirmiş;**
- Mayın nedeniyle 22 çocuk
- Zırhlı araç çarpması sonucu 18 çocuk
- Çatışma atığı, bilinmeyen cisim ve patlayıcılar nedeniyle 159 çocuk **yaralanmıştır.**

GÖÇ VE İNSANİ YARDIM VAKFI İLE GÜNDEM ÇOCUK DERNEĞİ VERİLERİ

Gündem Çocuk Derneği'nin 12 Temmuz 2015- 16 Ağustos 2016 raporuna göre çatışmalı bölgelerde çatışma atıklarından dolayı;

- 10 çocuk yaşamını **yitirmiş**;
- 30 çocuk **yaralanmıştır**.

Göç ve İnsani Yardım Vakfı'nın 2012,2013 ve 2015 raporuna göre;

- Mayın nedeniyle 4 çocuk yaşamını **yitirmiş**; 6 çocuk **yaralanmıştır**.
- Savaş atığı nedeniyle 4 çocuk yaşamını **yitirmiş**; 13 çocuk **yaralanmıştır**.

ÖNERİLER

1. Mayın Yasası değiştirilerek, Ottawa Sözleşmesine göre yeniden düzenlenmelidir.
2. Ottawa Sözleşmesi kapsamında mayın kullananlara dair yasal bir düzenleme yapılmalı ve sözleşmeyi ihlal ederek mayın kullananlar cezalandırılmalıdır.
3. Uluslararası Sözleşmeler kapsamında Türkiye mayın- çatışma atığı- zırhlı araçlar nedeniyle zarar görmüş kişilere/ çocuklara destek sağlamalıdır. Zırhlı araç- çatışma atığı ve mayından zarar görmüş kişiler için yasa düzenlenmeli, özel programlar hazırlanmalıdır.
4. Zırhlı araç çarpması sonucu yaşamını yitirmiş ya da yaralanmış çocuklar için cezasızlık politikalarına son verilip adalet sağlanmalıdır.
5. Yerleşim alanlarında güvenlik amacıyla bulundurulanan zırhlı araçların kullanımına ilişkin, zırhlı araçların kullanımından sorumlu resmi kuruluşların ve kullanıcı kolluk personelinin, kullanımından doğabilecek olası risklere ve ihlallere karşı önleyici tedbirler almaları sağlanmalıdır.
6. Zırhlı araçlar nedeniyle başta çocuk ve yaşlıların hayatlarını kaybetmesi nedeniyle özellikle belirli dezavantajlı gruplar için (yaşlılar, çocuklar ve engelliler gibi) özel önlem alınması gerekmektedir.
7. Zırhlı araç kullanana güvenlik güçlerinin söz konusu araçları kullanmak için yeterli ve gerekli eğitimden geçmeleri gerekmektedir.
8. Okul, Çocuk Parkları, çocuklar için oyun alanı olan sokaklarda zırhlı araç vb araçların bulundurulmamasına dair çocukların üstün yararını önceleyen özel kent yönetmelikleri hazırlanmalıdır.
9. Türkiye stoklarında bulunan mayın imha tarihini ve toprağa döşeli mayınları temizleme planını kamuoyu ile paylaşmalıdır.
10. Mayın- çatışma atığı- zırhlı araç vb. araçların sebebiyet verdiği zararların, bunların sonuçlarının değerlendirildiği, ihtiyaçların belirlendiği bir veri toplama araştırması yapılmalı ve veri sistemi kurulmalıdır.
11. Çocuklara uygun mayın/ çatışma atığı risk eğitim çalışmaları yapılmalıdır.
12. Hayatta kalanlar, kendi ihtiyaçlarına uygun olan hizmetlerin planlanması ve ya uygulanması süreçlerine dahil edilmemektedir.
13. Mayın- çatışma atığı- zırhlı araçlar nedeniyle zarar görmüş çocuklar için rehabilitasyon hizmeti Ankara ve Dicle Üniversitesi'ndeki merkezlerle sınırlıdır. Özellikle bölgede konu ile ilgili riskli kentlerde protez ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalıdır.
14. Sağlık sistemi ve yeşil kart uygulamalarında protez başvuru süresinin 5 yıl olması koşulu çocuklar için ciddi bir hak ihlali oluşturmaktadır. İlgili makamlar bu konuda ivedilikle yasal değişiklikler yapmalıdır.
15. Çatışma atığı ve mayından etkilenmiş bölgelerde (ilçe/ köy) bulunan sağlık tesisleri maddi açıdan desteklenmeli, yeterli personel ve ekipmana kavuşturulmalıdır.
16. İlgili makamlar, mayın- çatışma atığı- zırhlı araçlar nedeniyle zarar görmüş çocukların ekonomik ve sosyal destek ihtiyaçlarına cevap verecek politikalar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
17. Mayın, çatışma atıkları gibi maddelerin doğayı ve çocukları bütünüyle insan yaşamını tehlikeye sokan sebeplerin ortadan kaldırılması için STÖ çalışmalarının güçlendirilmesi, ortaklıkların kurulması, hukuki süreçlerin başlatılması ve takibi vb. çalışmaların yapılması gerekmektedir.
18. Mayın temizleme işi, finansmanı sağlanarak, denetimli bir şekilde gerçekleştirilmelidir.
19. Temizlenen arazi yöre çiftçisine tahsis edilmeli, kooperatif yapı altında ziraat mühendisleri ve köylü üreticilerin birlikte çalışması sağlanmalıdır.

Ayrıntılı bilgi için ilgili linkler;

1. Dünyanın tüm ülkelerine ve diğer altı bölgesine ilişkin detaylı, bireysel ülke profilleri;
www.the-monitor.org/cp